

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Веселин Петров (ИФС – БАН) за научните трудове на доц. д-р Лилия Александрова Гурова, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ по професионално направление 2.3 „Философия“ за нуждите на Нов Български университет, обявен в ДВ 93/26.11.2019 г.

1. Общо описание на представените материали.

В конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ по професионално направление 2.3 „Философия“ за нуждите на Нов Български университет, обявен в ДВ 93/26.11.2019 г., участва само един кандидат – доц. д-р Лилия Александрова Гурова (НБУ). Тя е защитила дисертация за „доктор“ по философия (тогава „кандидат на науките“) през 1988 г., от 2001 г. е доцент по философия на науката (отначало в Института за философски изследвания на БАН, а от 2003 г. досега – в НБУ). Автор е на повече от 115 публикации, от които 3 монографии, около 90 статии и студии, близо 30 от които публикувани в чужбина, и около 25 публикувани информации, рецензии, интервюта и пр. От тях кандидатката участва в конкурса с една монография: Гурова, Л. (2019). *Обяснение, разбиране и извод*. София: Изд. на НБУ; 19 статии и студии, публикувани в международни издания, от които 5 са реферирани в Web of Science/Scopus; 36 статии и студии са публикувани у нас на български език. Всички те са публикувани след придобиване на научната степен доктор и след заемането на академичната длъжност „доцент“ през 2003 г.

2. Обща характеристика на научната, научно-приложната и педагогическата дейност на кандидата.

Освен посочената публикационна дейност, кандидатът Лилия Гурова е участвала в 12 международни научни или образователни проекта като координатор, и е била ръководител на 4 международни научни или образователни проекта. Участвала е с доклади в общо 25 международни конференции, 21 от които са след заемане на акад. длъжност „доцент“ в НБУ, като е била главен организатор (председател на организационен комитет) на 1 международна конференция у нас – през 2016. Била е канена 12 пъти за гост-лектор в чужбина, 8 от които след 2003. Членува в 5 международни научни организации и 1 в България, като в 3 от международните е член на Управителния съвет. Лилия Гурова е била координатор на проект по Пета рамкова спогодба “Integration of Central and East European Center for Cognitive Science into the European Cognitive Science Research Area”, 2003-2005 с привлечени 225 000 евро. Член е

на Факултетен съвет (от 2005 досега) и на Академичния съвет на НБУ (от 2013 досега), като е участвала през различни години и в академичната администрация на НБУ като директор на програма, и.д. ръководител на департамент, зам.-ръководител на департамент и директор на програмен съвет. Следва да посоча също, че Лилия Гурова е член на редколегията на международното философско списание “Balkan Journal of Philosophy”, издавано у нас от БАН, от самото учредяване на списанието през 2009 г. и има съществена заслуга за успешното му развитие, което е прието за индексирание от Web of Science още от 2015 г.

3. Учебна дейност на кандидата

Съгласно представената справка от НБУ за периода от 2003/4 до 2018/19 учебни години кандидатката Лилия Гурова има средногодишно 3777 часове аудиторни занятия, 1796 часове извънаудиторни занятия, 1965 страници годишно публикации на учебни материали, 920 часа годишно за административна и обществена дейност (преди всичко приемно време за консултации), както и 220 единици средногодишно работа със студенти, дипломанти и докторанти. Водила е 6 аудиторни и 3 извънаудиторни курса на английски език. Оценката ѝ от студентите за удовлетвореност от курса и преподавателя е отлична. Участвала е като обучаем в (директор на програмен съвет) в обучението на академичната администрация през 2014 г. Автор е на 15 рецензии (10 за бакалавърски тези и 5 за магистърски тези), както и има 40 участия в комисии за държавни изпити. Под нейно ръководство успешно са защитили 4 докторанта в периода 2006 – 2018 г.

4. Съдържателен анализ на научните постижения на кандидата, характеристика на научните приноси и критични бележки по представените трудове

Кандидатът в конкурса Лилия Гурова според мен правилно е обособила приносите в публикациите, с които участва в конкурса, в две групи: а) приноси с наднационално значение; и б) приноси с национално значение. Съгласен съм с посочените от кандидата приноси в така обособените две категории.

В настоящия съдържателен анализ на научните постижения на кандидата аз ще следвам тази класификация, започвайки с публикациите, отнасящи се към първия вид приноси. Като основен принос в тази група следва да се посочи извършения от кандидата инференциалистки анализ на научното обяснение. На първо място сред трудовете, очертаващи този принос е, разбира се, монографичният труд „Обяснение, разбиране и извод“, София. Изд. на НБУ, 2019 – 202 стр. Основната му цел е да обоснове аргументацията в полза на инференциалисткия възглед за научните обяснения (че

качествата на едно обяснение зависят от изводите, които то ни разрешава да правим), която цел е постигната успешно. Книгата няма за цел да предложи собствена авторова теория на обяснението и разбирането, макар че по думите на Лилия Гурова допусканията, на които се основава предложението за анализ на добавеното инференциално съдържание на практика формират минималистка теория, която обаче не се ангажира с формулирането на необходими и достатъчни условия за основните елементи на едно обяснение. Трудът се състои от три части: първата част е посветена на схващането на Карл Хемпел, което в известен смисъл поставя началото на съвременните изследвания на научното обяснение във философия на науката през последните 70 години, като са изложени и възгледите на критиците на този номологичен модел на обяснението и предлаганите техни алтернативи. Втората част на труда е посветена на инференциалисткия анализ на обяснението, според който качествата на едно обяснение зависят от негови епистемични характеристики, но не приема, че структурата на обяснението е определяща за неговите качества. Авторката изтъква тук основното предимство на анализа на инференциалния принос пред анализа на структурата на обясненията. Третата, последна част на монографичния труд представя примери от реалната история на науката, както и актуални методологични дискусии, показващи как обяснения, разширяващи разбирането посредством разрешаваните от тях нетривиални изводи, се налагат над конкурентни обяснения с по-беден инференциален принос. Трудът очертава и задачи за по-нататъшно изследване по темата, като например инференциалистски анализ на математическите, особено на статистическите обяснения и на обяснителните наративи.

На инференциалисткия подход и аргументирането на неговите предимства пред другите подходи са посветени още две публикации на Лилия Гурова, с които тя участва в конкурса: а) Gurova, L. (2017). On some non-trivial implications of the view that good explanations increase our understanding of explained phenomena. *Balkan Journal of Philosophy* 9 (1), 45-52; както и б) Gurova, L. (2013). Principles Versus Mechanisms in Cognitive Science. In: Karakostas, V., Dieks, D. (Eds.) *EPSA11 Perspectives and Foundational Problems in Philosophy of Science*. Dordrecht: Springer, 393-403. Първата от тях аргументира, че ценността на обяснението трябва да се оценява въз основа на екстра-изводите (съставляващи инференциално съдържание на обяснението), които това обяснение позволява. Втората публикация аргументира, че механистичните обяснения не са единствените в когнитивната наука, а че базираните на принципи обяснения понякога се съчетават в важни емпирични открития и при определени условия са

единственият наличен избор.

Следващият принос на кандидата е в областта на историята и философията на когнитивната наука и се отнася до рационална реконструкция на дебатите върху категоризацията в когнитивната наука. Към този принос се отнасят следните три публикации на кандидата на английски език, първата от които е с импакт ранг: Gurova, L. (2014). The Principle Based Explanations Are not Extinct in Cognitive Science: The Case of the Basic Level Effects. *Philosophia Scientiae* 18 (3): 203-214. (SJR: 0,133); Gurova, L. (2013). Thirty years of cognitive studies of categorization: What is behind the reported progress? In: Pléh, C., Gurova, L., Ropolyi, L. (Eds.). *New Perspectives on the History of Cognitive Science*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 165-174; Gurova, L. (2003). Philosophy of Science Meets Cognitive Science: the Categorization Debate. In: *Boston Studies in the Philosophy of Science*, vol.236, 141-162. В първата от тези публикации се пледира за възстановяване на баланса между механистичните обяснения и обяснителната роля на принципите, като се обръща внимание на търсенето на обяснение на така наречените ефекти на основното равнище, които са най-важните емпирични находки в историята на изследванията за категоризацията. Втората от горепосочените публикации търси отговор на въпросите дали изследванията върху категоризацията са направили значителен прогрес след времето, когато Гарднер с неговите публикации от 1980те се е ценял изключително високо, и какво може да е успешното продължение на тези изследвания. В третата публикация Гурова аргументира, че трите предположения на класическото схващане за категоризацията (че е дескриптивна теория, че понятията са ментални представяния и техните твърдения са за структурата на концептуалните представяния и че понятията се представят посредством съвкупност от индивидуално необходими и общо достатъчни определящи черти) не са верни за повечето от теориите, за които идеята за класическото схващане е предназначена да се отнася.

Трети вид принос спада към философията на психологията и се отнася до некаузалната интерпретация на обясненията, позоваващи се на личностни черти. Този принос е изложен в следните две публикации на кандидата (и двете с импакт фактор и импакт ранг): Gurova, L. (2017). Are Causal Accounts of Explanation Always Useful? In the Case of Personality Trait Explanations They Are Probably Not. In: Massimi, M., Romeijn, J.-W., Schurz, G. (Eds.) *EPSA 15 Selected Papers*. Cham: Springer, 167-177; Gurova, L. (2017). A reason to avoid the causal construal of dispositional explanations. *Organon F* 24 (4), 438-455. (SJR: 0,337). Първата от тях посочва, че има случаи, в които некаузалните обяснения вършат по-добра работа от каузалните. Аргументира се в подкрепа на тази констатация,

че каузалните обяснения срещат сериозни емпирични и концептуални проблеми и че некаузалните обяснения по-добре схващат техните обяснителни достойнства, като позволяват нови предсказания за обяснения феномен. Втората публикация отбелязва, че обикновено онези, които отстояват, че диспозиционните обяснения са истински обяснения, ги построяват като каузални обяснения. Но има солидни аргументи срещу каузалната ефикасност на диспозициите. При някои обстоятелства каузалната конструкция на диспозиционните обяснения не може да обясни за какво са ценни тези обяснения. Ето защо поне в някои случаи каузалните обяснения трябва да се избягват.

Друг принос на кандидата спада към философия на психиатрията и се отнася до рационалната реконструкция на дебатите върху така нар. „изключение при тежка загуба“. Този принос е развит в следната публикация с импакт фактор: Gurova, L. (2013). ‘Understanding it makes it normal’: is it a reasoning fallacy or not? *Journal of Evaluation in Clinical Practice* 19, 524-527 . (IF: 1,508). Тази публикация предлага анализ на това, което се крие зад двете противоположни разпространени твърдения за „разбирането на това, което го прави нормално“, т.е. дали приемаме или не, че психиатричните диагнози зависят от контекста. Аргументира се, че допускането за контекстна зависимост на диагнозите не е нерационално.

Към приносите на кандидата, които имат само национално значение, могат да се посочат два момента. Първо, приноси към историята на българската философия. Това са публикации върху отделни аспекти на философията и за мястото в българската философия на известните наши философи от по-далечното и от близкото минало Димитър Михалчев, Сава Петров, Аристотел Гаврилов, Азаря Поликаров, Иванка Апостолова. Тук се отнасят следните публикации на кандидата: Гурова, Л. (2013). Две предизвикателства пред желаещите да възродят ремкеанската философска програма. *Философски алтернативи* 2/2013, 110-117; Гурова, Л. (2012). За Поликаров в и извън България. *Философски алтернативи* 2/2012, 111-117; Гурова, Л. (2010). Незавършените проекти на Сава Петров. В: Стефанов, А., Гурова, Л., Апостолов, А. (Ред.) *Теоретичните конструкции във философска интерпретация (двадесет години по-късно)*. София: ИК „Св. Иван Рилски”, 32-42; Гурова, Л. (2009). Философската психология на Димитър Михалчев. *Философски алтернативи*, бр. 3, 19-24; Гурова, Л. (2008). Какво разкрива и какво скрива понятието стил на мислене. В: Стефанов, А., Гурова, Л., Апостолов, А., Тодоров, Хр. (Ред.) *Стил на мислене. В памет на проф. Иванка Апостолова*. София: ИК „Св. Иван Рилски”, 67-74; Гурова, Л., Цацов, Д. (2004). Българската дискусия за природата на съзнанието. *Философски алтернативи*, бр. 1-2, 3-5; Гурова, Л. (2004).

Размишления по повод последната книга на Аристотел Гаврилов “Материалистическата диалектика и субективният идеализъм. Поглед към философията на Дж. Беркли”. *Философски алтернативи*, бр.1-2, 19-32. Посочените публикации са писани най-често по повод някаква годишнина на съответния философ, но все пак допринасят към развитието на историята на българската философия, тъй като творчеството на тези български философи или не е изследвано систематично, или е изследвано в недостатъчна степен.

Второ, принос към темата за псевдонауката и научните войни. Тук попадат статии за научните войни, за аферата „Сокал“, антиеволюционистката доктрина за „интелигентен дизайн“, опитите за „научно“ изследване на определени паранормални явления. Става дума за следните публикации: Гурова, Л. (2016). Интелигентният дизайн: какво той е и какво не е и как обикновен непрофесионализъм компрометиращ родната философия (и наука). *Философски алтернативи*, 4/2016, 115-125; Гурова, Л. (2014). Аферата „Сокал“, 18 години по-късно. Проблеми на постмодерността 4 (2), 110-120; Гурова, Л. (2012). Синдромът на Дон Кихот. *Философски алтернативи* 5/2012, 154-158; Гурова, Л. (2011). Случаят „Сокал“ в България – кой какво (не) видя в него. В: Стоянова, Ю., Кючуков, Хр. (Ред.) *Психология и лингвистика. Сборник статии в чест на проф. Енчо Герганов*. София: Просвета, 339-351; . Гурова, Л. (2006). Кой и как представяше науката на процеса в Доувър, Пенсилвания, 2005. *Списание на БАН*, бр.2, 56-60; Гурова, Л. (2005). Наука и псевдонаука – проблеми на демаркацията. *Списание на БАН*, бр.2, 14-18.

Освен гореописаните публикации според приноси в класификацията, предложена от самия кандидат, Лилия Гурова кандидатства с още над 30 публикации, представени в списъка на публикациите под номера: [11], [14], [15], [16], [17], [18], [19], [20], [21], [22], [23], [30], [31], [32], [34], [37], [43], [44], [46], [47], [48], [49], [50], [51], [52], [54], [55], [56], [57], [58], [60], [61], [64], [65], [66], [67], [68]. Всяка от тези публикации има свой принос, макар те да не са от такъв по-мощен обхват, като описаните по-горе две категории приносни моменти, затова на тях няма да се спирам.

Единствената ми критична бележка към кандидата е, че в основната монография, с която кандидатства в конкурса „Обяснение, разбиране и извод“ няма резюме на английски или друг западен език, което затруднява четенето ѝ и осмислянето на основните резултати от западни учени, специалисти в областта, т.е. че така монографията се е затворила само за български читатели и авторката се лишава от възможността за авторитетно международно дискутиране на защитаваните от нея тези и изводи.

5. Определяне приноса на кандидата в колективни публикации

Кандидатът Лилия Гурова почти не участва в конкурса с колективни публикации, във всички представени публикации тя е единствен автор, с изключение на следните четири публикации: Гурова, Л., Цацов, Д. (2004). Българската дискусия за природата на съзнанието. *Философски алтернативи*, бр. 1-2, 3-5; Gurova, L., Shahbazyan, L., Petkov, G. (2015). Understanding Hostile Attributional Bias: Dodge's Model Revisited. In: Stoyanov, D. (Ed.) *Towards a New Philosophy of Mental Health*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 193-206; Shahbazyan, L., Petkov, G., Gurova, L. (2014) Analogical transfer of intentions. *Proc. of 36th Annual Cognitive Science Conference*. 23-26 July, Quebec City, Canada: 2907-2912; Gurova, L., Pléh, C. (2013). Existing and would-be accounts of the history of cognitive science: An introduction. In: Pléh, C., Gurova, L., Ropolyi, L. (Eds.). *New Perspectives on the History of Cognitive Science*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1-34. По отношение на втората и третата от тези четири публикации Лилия Гурова е водещият автор в единия от случаите и, съответно, основната идея на статията е нейна, а в другия случай приносът ѝ е в методологията на изследването, осъществено от нейна докторантка. В първата от посочените четири публикации се аргументира идеята, че Димитър Михалчев не е оказал никакво съществено влияние върху мисленето на Аристотел Гаврилов. Аргументацията тук е развита основно от Лилия Гурова, а съавторът Димитър Цацов само е допълнил и редактирал текста. И накрая, в четвъртата от горепосочените статии основният принос е на съавтора Чаба Плех. Приносът на Лилия Гурова е главно в първата част на тази обемиста публикация, където се представят и коментират съществуващите подходи към историята на когнитивната наука и се очертават слабите места на всеки един от тези подходи.

6. Отражение на научните публикации на кандидата в нашата и чуждестранната литература.

Кандидатът Лилия Гурова има 10 цитирания или рецензии в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове за периода от 2006 до 2019. Освен тях има 28 цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране и 26 цитирания или рецензии в нереперирани списания с научно рецензиране.

7. Лични впечатления на рецензента

Познавам Лилия Гурова още от докторантските ѝ години в бившия Институт по философия на БАН. Имам отлични впечатления за нея като изключително способен изследовател в областта на философия на науката – вече един от водещите у нас в тази

област. През годините тя еволюира в научното си развитие именно в тази насока, като според мен решаващи се оказаха както нейното трудолюбие и работливост, така и специализациите ѝ в чужбина (още навремето) и ежегодните ѝ пътувания в чужбина за участие в международни форуми, благодарение на което тя има огромен брой контакти с водещи чуждестранни специалисти, световни имена, във философия на науката. Отдавна съм смятал, че тя притежава всички необходими данни, за да бъде професор и единствено нейната педантичност и самокритичност я караха да не бърза в израстването, въпреки че превъзхожда редица други наши учени по данните си за професор. В добавка към това бих посочил личните качества на Лилия Гурова като честност, справедливост, готовност да помогне, когато има нужда – това са качества, имащи голямо значение за формирането и успешното реализиране на един учен, от които българската наука като цяло има толкова голяма нужда.

Нямам съвместни публикации с кандидата Лилия Гурова.

8. Мотивирано заключение.

Преди всичко бих искал да подчертая, че кандидатът Лилия Гурова не само покрива минималните изисквания според ЗРАСРБ (допълнени със специфични изисквания на НБУ), но и далеч ги надхвърля: по показател 1 има 50 точки при изискуеми 50, по показател 3 има 100 точки при изискуеми 100, по показатели от 4 до 11 има 643 точки при изискуеми 200, по показатели от 12 до 14 има 560 точки при изискуеми 100, по показатели от 15 до 22 има 580 точки при изискуеми 100, по показатели от 23 до 35 има 110 точки при изискуеми 70, по показатели от 36 до 42 има 90 точки при изискуеми 70 и по показатели от 43 до 50 има 90 точки при изискуеми 70.

Въз основа на тези данни и на всичко, казано от мен дотук в рецензията напълно убедително заключавам, че кандидатът за академичната длъжност „професор“ по философия категорично отговаря на всички необходими изисквания и дори надхвърля редица от тях. Ето защо гласувам „за“ това научното жури да предложи на Академичния съвет на НБУ да гласува за назначаването на Лилия Александрова Гурова на академичната длъжност „професор“ в НБУ, направление 2.3. Философия, и призовавам другите членове на научното жури да направят същото.

София, 22.03.2020 г.

проф. д-р Веселин Петров: